

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Трансформація податкової системи в умовах європейської
орієнтації України

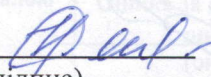
Здобувачки вищої освіти другого (магістерського) рівня, II курсу,
групи ФМУПЗ-23-1,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Управління публічними фінансами»

Зубенко Олександри Павлівни


(підпис)

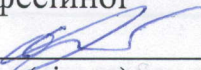
Зубенко О.П.
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник


(підпис)

Давиденко Марія Михайлівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

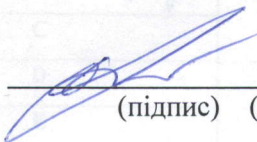
Керівник освітньо-професійної
програми


(підпис)

Тордей Оксана Дмитрівна
(ПІБ, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «11» 01 2025 №19

Завідувач кафедри

 Тордей О.Д.
(підпис) (ПІБ, науковий ступінь, вчене звання)

Зворотна сторінка титульного аркушу (при друці видалити)

Реєстрація № 5 31.01.2025

(дата)

(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

(до захисту, на доопрацювання)

(дата)

(підпис)

Результат захисту

93 бали 5 (відмінно) 03.02.2025

(оцінка)

(дата)

(підпис)

Голова комісії:

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

секретар

(підпис)

(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
Доповідь	від 0 до 10	10		Голова Ек. Бондарук Т.Т. Члени Ек: Гордей О.Д. Давиденко Н.М. Бурик А.В. секретар Шеніченко В.Ю.
Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	23		
Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	48	45	
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	93		

Оцінка керівника 45 балів

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ

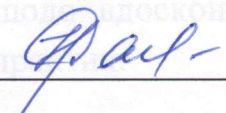
Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	ПІБ: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
93	A	5 (відмінно)	03.02.2025	Бондарук Т.Т. Гордей О.Д. Давиденко Н.М. Бурик А.В. Шеніченко В.Ю.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	
34-0	F	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра публічних фінансів
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма «Управління публічними фінансами»

Затверджую
Завідувач кафедри


«26» 02 2024

Завдання на кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти

Зубенко Олександра Павлівна

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1.Тема випускної роботи: «Трансформація податкової системи в умовах європейської орієнтації України»

Затверджена наказом ректора від «09» 01 2024 № 10

2.Строк здачі закінченої роботи - грудень 2024

3.Мета роботи полягає в аналізі процесів та напрямків трансформації податкової системи України в контексті європейської інтеграції, виявлення проблем та перспектив реформування, а також розробка рекомендацій щодо удосконалення податкової політики з метою адаптації до стандартів ЄС.

Об'єкт дослідження податкова система України в умовах економічних та правових змін, зумовлених інтеграційними процесами з Європейським Союзом.

Предмет дослідження механізми, інструменти та напрями реформування податкової політики України в контексті європейської орієнтації.

4.Вихідні дані до роботи - законодавчі акти України та ЄС, статистичні дані щодо доходів і видатків бюджету, аналітичні звіти урядових і незалежних дослідницьких установ, наукові публікації, матеріали конференцій та експертні оцінки з питань податкової політики й реформування в контексті євроінтеграції.

5.Перелік графічного матеріалу Додаток А, Додаток Б, Додаток В.

6.Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)
теоретичні аспекти податкової системи, визначення понять та основні принципи податкової системи, типи податків та їх функції, порівняльний аналіз податкових систем Європейського Союзу та України, історичний огляд податкової системи України, загальний огляд розвитку податкових систем на українських землях, розвиток податкової системи в період незалежності,

основні реформи та їх вплив на економіку країни, трансформація податкової системи у міжнародному аспекті, фактори, що впливають на трансформацію податкової системи в Україні, європейська орієнтація податкової системи України, аналіз ефективності заходів європейської орієнтації в українській податковій системі, позитивні та негативні аспекти, впровадження інновацій та оптимізація, аналітичне дослідження податкової системи в умовах європейської орієнтації України, практичні рекомендації щодо вдосконалення податкової системи України з урахуванням європейських практик.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1.	Розділ 1 Аналіз ефективності заходів європейської орієнтації в українській податковій системі	До 30.05.2024 р.	30.05.2024 р.
2.	Розділ 2 Трансформація податкової системи у міжнародному аспекті	До 10.09.2024 р.	10.09.2024 р.
3.	Розділ 3 Практичні рекомендації щодо вдосконалення податкової системи України з урахуванням європейських практик	До 10.11.2024 р.	10.11.2024 р.
4.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	До 15.11.2024 р.	15.11.2024 р.

8. Дата видачі завдання «10» 02 2024 року

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи

Д. Давиденко (підпис) Давиденко Н.М. (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми

Гордей О.В. (підпис) Гордей О.В. (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

Зубенко О.Б. (підпис) Зубенко О.Б. (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Трансформація податкової системи в умовах європейської орієнтації України назва випускної роботи

Дипломна робота присвячена дослідженню трансформації податкової системи України в умовах європейської інтеграції. В умовах руху України до членства в Європейському Союзі особливо актуальним стає питання адаптації податкової політики до європейських стандартів та вимог. У роботі проведено аналіз основних етапів реформування податкової системи, оцінено її відповідність європейським вимогам, а також визначено проблеми, що виникають у процесі цього перетворення.

У ході дослідження проаналізовано законодавчі та нормативні акти, які регламентують функціонування податкової системи України, статистичні дані щодо надходжень до бюджету, а також досвід країн ЄС у сфері оподаткування. На основі проведеного аналізу сформульовано рекомендації щодо вдосконалення податкової політики України з урахуванням європейського досвіду та сучасних викликів, що стоять перед економікою країни.

Результати дослідження можуть бути корисними для фахівців у сфері фінансів і оподаткування, а також для органів державної влади, які займаються розробкою та впровадженням податкової політики в контексті європейської інтеграції України.

Випускна робота містить 55 сторінок, 0 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 30 найменувань, 3 додатків.

Ключові слова: податкова система, європейська орієнтація, трансформація, реформування податкової системи, європейська інтеграція, адаптація до стандартів ЄС.

Рік виконання випускної роботи: 2024.

Рік захисту роботи: 2025.

SUMMARY

TRANSFORMATION OF THE TAX SYSTEM IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EUROPEAN ORIENTATION

This thesis is dedicated to the study of the transformation of Ukraine's tax system in the context of European integration. As Ukraine moves toward European Union membership, the adaptation of tax policy to European standards and requirements becomes especially relevant. The study analyzes the main stages of tax system reform, assesses its alignment with European requirements, and identifies challenges arising in the course of this transformation.

The research includes an analysis of legislative and regulatory acts governing the functioning of Ukraine's tax system, statistical data on budget revenues, and the taxation experience of EU countries. Based on the analysis, recommendations are formulated to improve Ukraine's tax policy by incorporating European experience and addressing the current challenges facing the country's economy.

The findings of this study may be valuable for finance and taxation professionals, as well as for government authorities involved in developing and implementing tax policy within the context of Ukraine's European integration.

The thesis consists of 55 pages, 0 tables, 7 figures, a list of references with 30 entries, and 3 appendices.

Keywords: tax system, European orientation, transformation of the tax system, reform, integration, adaptation to EU standards.

Year of completion: 2024.

Year of thesis defense: 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ	13
1.1. Визначення понять та основні принципи податкової системи	13
1.2. Типи податків та їх функції.....	14
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	21
2.1. Загальний огляд розвитку податкових систем на українських землях	21
2.2. Розвиток податкової системи в період незалежності.....	23
2.3. Основні реформи та їх вплив на економіку країни	24
РОЗДІЛ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ У МІЖНАРОДНОМУ АСПЕКТІ	27
3.1. Фактори, що впливають на трансформацію податкової системи в Україні	27
3.2. Європейська орієнтація податкової системи України	28
РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ	31
4.1. Позитивні та негативні аспекти, впровадження інновацій та оптимізація	31
4.3. Практичні рекомендації щодо вдосконалення податкової системи України з урахуванням європейських практик	42
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції України до європейського співтовариства актуальність трансформації податкової системи стає не лише необхідністю, а й однією з ключових стратегічних задач для стабільного розвитку країни. У контексті європейської орієнтації України, процес адаптації та модернізації податкового законодавства стає не лише технічним завданням, але й складним економічним та політичним процесом.

Актуальність теми. Тема дипломної роботи "Трансформація податкової системи в умовах європейської орієнтації України" є надзвичайно актуальною в контексті сучасного розвитку країни. Україна стоїть на шляху до інтеграції з Європейським Союзом, що передбачає гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами, зокрема в сфері оподаткування. Ця тема є важливою з кількох причин.

По-перше, європейська орієнтація України передбачає необхідність адаптації податкової системи до вимог ЄС. Це включає зміну підходів до адміністрування податків, вдосконалення механізмів контролю та забезпечення прозорості в податковій сфері. Такі трансформації є важливими не тільки для досягнення відповідності стандартам ЄС, але й для покращення бізнес-клімату в Україні, що сприятиме залученню інвестицій та зростанню економіки.

По-друге, актуальність теми обумовлена необхідністю зменшення корупційних ризиків у податковій сфері. Інтеграція до європейського правового простору вимагає підвищення прозорості та ефективності податкових органів, що є важливим кроком у боротьбі з корупцією. Це дозволить Україні підвищити рівень довіри до державних інституцій як з боку громадян, так і з боку міжнародних партнерів.

По-третє, трансформація податкової системи є важливою для забезпечення економічної стабільності в країні. Умови європейської інтеграції передбачають, що податкова система повинна бути не лише прозорою, але й ефективною. Вона має

стимулювати економічне зростання, забезпечувати справедливе розподілення податкового навантаження між громадянами та бізнесом і водночас бути гнучкою до економічних змін.

Таким чином, дослідження та аналіз процесу трансформації податкової системи України в умовах європейської орієнтації є надзвичайно актуальними. Вони дозволять визначити основні виклики та можливості на цьому шляху, а також сприятимуть розробці рекомендацій для успішного впровадження змін, необхідних для гармонізації з європейськими стандартами.

Україна, прагнучи стати частиною європейського економічного простору, зазнає значних змін у своїй податковій політиці, орієнтуючись на стандарти і практики Європейського Союзу. Трансформація податкової системи в умовах європейської орієнтації є важливим кроком для забезпечення економічної стабільності, конкурентоспроможності та ефективного управління державними фінансами.

Податкова система є важливим інструментом економічної політики держави, яка забезпечує наповнення бюджету, стимулює економічний розвиток і забезпечує соціальну справедливість. В умовах інтеграційних процесів, Україна стикається з необхідністю адаптації власної податкової системи до європейських стандартів, що включає в себе реформування податкового законодавства, вдосконалення механізмів адміністрування податків та підвищення рівня податкової прозорості і справедливості.

Метою даного дослідження є аналіз процесу трансформації податкової системи в Україні в контексті європейської інтеграції та визначення стратегічних напрямків для вдосконалення цього процесу. Досліджуються основні аспекти, які впливають на податкову політику країни, а також аналізуються приклади кращих практик країн Європейського Союзу.

Об'єктом дослідження є податкова система України, а предметом - процес трансформації цієї системи в умовах поглибленої європейської орієнтації. Для

досягнення поставленої мети використовуються різноманітні методи дослідження, включаючи аналітичний огляд літературних джерел, порівняльний аналіз законодавства, емпіричні дослідження та інші наукові підходи.

У рамках дослідження будуть розглянуті ключові етапи реформи податкової системи, проаналізовані основні досягнення і проблеми, що виникають в процесі адаптації, а також вивчені перспективи подальшого розвитку податкової політики України. Це дозволить не тільки оцінити ефективність проведених змін, але й виявити можливі напрями для подальшого вдосконалення податкової системи з метою забезпечення її відповідності європейським вимогам та так і для практиків у сфері податкового регулювання та прийняття ефективних рішень у сфері податкової політики. Враховуючи важливість податкової системи для економічного розвитку країни, розуміння та аналіз цього процесу має велике значення для подальшого зміцнення економічного потенціалу України. інтеграційним цілям України.

Результати цього дослідження можуть бути корисні як для науковців у галузі економіки та фінансів,

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

1.1. Визначення понять та основні принципи податкової системи

Для розуміння податкової системи та її функціонування важливо визначити ключові поняття та основні принципи, на яких вона ґрунтується.

Податкова система: Це комплекс правил, законів, процедур та інститутів, що регулюють збір податків у державі. Вона включає в себе різні види податків, методи їх збору та використання зібраних коштів.

Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку відповідно до Податкового Кодексу [3].

Принципи податкової системи:

Принцип справедливості: Він передбачає, що розподіл податкового навантаження має бути справедливим і розумним. Це означає, що платник податків має сплачувати податок у відповідності до своєї здатності сплачувати.

Принцип економічної ефективності: Податкова система повинна сприяти ефективному функціонуванню економіки, не створюючи непропорційного навантаження на підприємства та громадян.

Принцип простоти та зрозумілості: Податкове законодавство повинно бути доступним та зрозумілим для всіх платників податків, щоб уникнути непорозумінь та помилок.

Принцип економічного стимулювання: Податкова система може використовуватися для стимулювання певних видів економічної діяльності, наприклад, інвестицій, наукових досліджень, розвитку малих підприємств тощо.

Принцип стабільності: Податкова політика повинна бути стабільною та передбачуваною для платників податків та економічних суб'єктів.

Принцип адміністративної простоти та низьких витрат: Система збору податків повинна бути ефективною та не завдавати надмірних витрат або труднощів для платників.

Ці принципи визначають основні засади, які керують формуванням та функціонуванням податкової системи будь-якої країни, включаючи Україну.

1.2. Типи податків та їх функції

Податки в Україні діляться на різні типи з кількох причин:

1. Рівномірний розподіл податкового тягара: Різні типи податків дозволяють більш рівномірно розподілити податковий тягар між різними групами платників.

2. Справедливість: Різні типи податків дозволяють зробити систему оподаткування більш справедливою. Наприклад, ПДВ сплачується всіма платниками податків на однаковій основі, незалежно від їх доходів.

3. Ефективність: Різні типи податків дозволяють більш ефективно використовувати бюджетні кошти. Наприклад, акцизний податок на тютюнові вироби використовується для фінансування програм з боротьби з курінням.

4. Стимулювання економіки: Різні типи податків можуть використовуватися для стимулювання певних галузей економіки. Наприклад, податкові пільги для інвесторів можуть стимулювати розвиток нових підприємств.

5. Контроль за економікою: Різні типи податків можуть використовуватися для контролю за економікою. Наприклад, мито може використовуватися для захисту вітчизняного виробника від іноземної конкуренції.

6. Адміністрування: Різні типи податків мають різні особливості адміністрування. Це також впливає на їх поділ.

7. Історичні причини: Деякі типи податків існують вже багато років і їх поділ може бути пов'язаний з історичними причинами.

В Україні існує декілька основних типів податків, кожен з яких має свою функцію:

1. Податки на доходи:

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО): Цей податок сплачується з усіх видів доходів, отриманих фізичними особами, як резидентами, так і нерезидентами України. ПДФО є одним з найважливіших джерел доходів державного бюджету.

Податок на прибуток підприємств (ППП): Цей податок сплачується юридичними особами з їх чистого прибутку. ППП також є одним з найважливіших джерел доходів державного бюджету.

2. Податки на споживання:

ПДВ: Цей податок сплачується при доданій вартості товарів, робіт та послуг на всіх етапах їх виробництва та реалізації. ПДВ є одним з найважливіших джерел доходів державного бюджету.

Акцизний податок: Цей податок сплачується з певних видів товарів, таких як алкогольні та тютюнові вироби, пальне, транспортні засоби тощо.

Мито: Цей податок сплачується при ввезенні товарів на митну територію України.

3. Соціальні внески:

Єдиний соціальний внесок (ЄСВ): Цей внесок сплачується роботодавцями та фізичними особами-підприємцями за себе та своїх працівників. ЄСВ є джерелом доходів Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування України та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Податки є ключовим елементом фінансової системи будь-якої держави і виконують ряд важливих функцій, які забезпечують стабільність і розвиток економічної системи. У цьому розділі будуть розглянуті основні функції податків, їх роль у економічному управлінні та вплив на соціально-економічні процеси в країні.

Основною функцією податків є фіскальна, яка передбачає забезпечення доходів державного бюджету. Податки є основним джерелом фінансування державних витрат на інфраструктуру, охорону здоров'я, освіту, соціальні програми та інші суспільно важливі потреби. Фіскальна функція податків забезпечує

можливість державі здійснювати свої функції, забезпечувати безпеку і розвиток країни, а також реалізовувати економічну і соціальну політику.

Податки виконують важливу регуляторну функцію, що полягає у впливі на економічні процеси через зміну поведінки економічних агентів. За допомогою податкових ставок, пільг та інших податкових інструментів держава може стимулювати або стримувати певні економічні діяльності. Наприклад, податкові пільги для інвестицій у нові технології можуть сприяти інноваціям і розвитку нових галузей, тоді як високі податки на шкідливі для довкілля види діяльності можуть зменшити їх негативний вплив.

Податки відіграють важливу роль у перерозподілі доходів між різними соціальними групами. Перерозподільна функція податків спрямована на зменшення соціальної нерівності шляхом реалізації системи прогресивного оподаткування, де багатші верстви населення сплачують більшу частку доходів у вигляді податків. Зібрані кошти використовуються для фінансування соціальних програм і послуг, які сприяють поліпшенню умов життя менш забезпечених верств населення.

Податкова система також має стабілізаційну функцію, яка полягає у забезпеченні макроекономічної стабільності через регулювання економічних циклів. Під час економічного спаду держава може знижувати податкові ставки або надавати податкові пільги, щоб стимулювати споживчий попит і інвестиції. У періоди економічного буму держава може збільшувати податкові ставки для уникнення перегрівання економіки і контролю за інфляцією.

Соціальна функція податків передбачає підтримку соціальної справедливості та забезпечення соціальної захищеності населення. Через систему податків держава забезпечує фінансування соціальних витрат, таких як пенсії, допомоги безробітним, пільги для малозабезпечених верств населення. Це сприяє зменшенню соціальної напруженості і підтримці соціальної стабільності.

Зростаюча увага до екологічних проблем підкреслює важливість екологічної функції податків. Податки можуть використовуватися для стимулювання екологічно

чистих технологій і зменшення негативного впливу на довкілля. Зокрема, податкові інструменти можуть включати екологічні податки, що заохочують зменшення викидів забруднюючих речовин та заощадження природних ресурсів.

Розуміння функцій податків є критично важливим для ефективного управління податковою системою та реалізації економічної і соціальної політики держави. Кожна з функцій має свій вплив на економічний розвиток і соціальну стабільність, що підкреслює необхідність їх комплексного врахування при реформуванні податкової системи, особливо в умовах інтеграції до європейського економічного простору.

1.3. Порівняльний аналіз податкових систем Європейського Союзу та України

Порівняльний аналіз – це не просто копіювання європейської системи. Це можливість виявити недоліки власної податкової системи. Аналіз податкових систем країн ЄС може допомогти Україні розробити та впровадити ефективні податкові реформи. Також це стосується досконалення податкової системи щоб призвести до підвищення ефективності роботи уряду та економіки в цілому. Справедлива та прозора податкова система може призвести до збільшення податкових надходжень до бюджету. У рамках підготовки до вступу до ЄС Україні необхідно привести свою податкову систему у відповідність до європейських стандартів.

1. Структура податкових систем: ЄС: Податкові системи країн ЄС характеризуються значною децентралізацією. Існують як загальноєвропейські податки, такі як ПДВ та мито, так і національні податки, які істотно відрізняються в різних країнах.

Україна: Податкова система України більш централізована. Існують загальнодержавні податки, а також місцеві податки, які мають меншу вагу в порівнянні з загальнодержавними.

2. Рівень податкового навантаження: ЄС: Рівень податкового навантаження в країнах ЄС загалом вище, ніж в Україні. Середній рівень податкових надходжень до бюджету в країнах ЄС становить близько 40% ВВП, в Україні – близько 30% ВВП. Україна: Рівень податкового навантаження в Україні є порівняно низьким, але має тенденцію до зростання.

3. Особливості оподаткування: ЄС: В країнах ЄС переважають непрямі податки, такі як ПДВ та акцизи. ПДВ в країнах ЄС становить 20-25%. Україна: В Україні також переважають непрямі податки. ПДВ в Україні становить 20%.

4. Адміністрування податків: ЄС: В країнах ЄС адміністрування податків здійснюється на високому рівні. Україна: Адміністрування податків в Україні має значні недоліки, такі як корупція та тіньова економіка.

5. Прозорість: ЄС: Податкові системи країн ЄС загалом є більш прозорими, ніж в Україні. Україна: Податкова система України потребує більшої прозорості.

6. Справедливість: ЄС: Податкові системи країн ЄС загалом вважаються більш справедливими, ніж в Україні. Україна: Податкова система України потребує реформування для забезпечення більшої справедливості.

7. Стимулювання економіки: ЄС: Податкові системи країн ЄС використовуються для стимулювання економіки, наприклад, через податкові пільги для інвесторів. Україна: Податкова система України також використовується для стимулювання економіки, але її ефективність можна було б покращити.

Отже, структура податкових надходжень різна: у країнах ЄС значна частина податкових надходжень надходить з податку на доходи фізичних осіб і соціальних внесків, тоді як в Україні значна частина надходжень формується з податку на

прибуток підприємств і ПДВ. Це свідчить про різні підходи до розподілу податкового навантаження між фізичними особами та підприємствами.

Податкове адміністрування в країнах ЄС є більш централізованим і автоматизованим, завдяки чому забезпечується висока ефективність збору податків і зменшення податкових зобов'язань для платників. В Україні існують проблеми з податковим адмініструванням, які включають бюрократичні перепони та недостатню автоматизацію процесів, що негативно впливає на рівень зборів та ефективність системи.

У країнах ЄС існує розвинена система податкових пільг і стимулюючих механізмів для підтримки інвестицій, інновацій та соціальних програм. В Україні пільгові режими також застосовуються, але часто є складними і менш структурованими, що ускладнює їх застосування і впровадження.

Щодо перспектив для України, то слід продовжувати адаптацію податкової системи до європейських стандартів, що включає в себе уніфікацію податкового законодавства і гармонізацію податкових ставок. Це допоможе поліпшити інвестиційний клімат і підвищити конкурентоспроможність на міжнародній арені.

Важливо зосередитися на вдосконаленні податкового адміністрування шляхом впровадження сучасних технологій і автоматизованих систем, що забезпечить ефективніший збір податків і зменшить можливості для ухилення від сплати.

Україні також слід переглянути систему податкових пільг і стимулюючих механізмів, щоб зробити їх більш прозорими і доступними для бізнесу, а також забезпечити їх ефективне використання для розвитку економіки і підтримки соціальних програм.

Порівняльний аналіз податкових систем Європейського Союзу та України вказує на необхідність комплексних реформ для підвищення ефективності та справедливості податкового механізму в Україні. Впровадження європейських стандартів і практик, покращення адміністрування податків та оптимізація податкових пільг можуть суттєво вплинути на економічний розвиток і соціальну

стабільність країни. Успішна реалізація цих реформ сприятиме інтеграції України в європейський економічний простір і підвищить її конкурентоспроможність на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Загальний огляд розвитку податкових систем на українських землях

Загальний огляд розвитку податкових систем на українських землях є важливою складовою для розуміння еволюції фінансово-економічної політики на території сучасної України. Цей огляд охоплює кілька основних етапів:

Податкова система України в період Київської Русі відображала ранні форми організації економічного життя на території східнослов'янських державних утворень. У цей період податкова система була ще досить простою і мала переважно натуральний характер, але вже виконувала важливу функцію забезпечення державних потреб і зміцнення влади князя.

Однією з основних форм оподаткування в Київській Русі була данина – натуральний податок, який стягували з підлеглих племен і територій. Данина могла включати продукти харчування, хутра, мед, зерно та інші види сільськогосподарської продукції.

Збір данини здійснювався як у централізованій, так і в децентралізованій формах. У централізованій формі збір проводився представниками князя, які об'їжджали підлеглі землі ("полюддя"), а в децентралізованій формі місцеві правителі самостійно передавали частину своїх ресурсів князю.

Полюддя було традиційним методом збору данини, який передбачав щорічний об'їзд князем або його представниками підлеглих територій. Це було не тільки способом збирання данини, але й важливим елементом зміцнення політичного контролю над різними племенами.

З розвитком торгівлі на території Київської Русі, особливо через міжнародні торгові шляхи, такі як шлях "із варяг у греки", виникла необхідність у регулюванні митних зборів. Торгові мита стягувалися з купців за право торгівлі на князівських землях і за транзит товарів.

Мито забезпечувало князя додатковими доходами і стимулювало розвиток економіки, сприяючи інтеграції Київської Русі в міжнародні економічні відносини.

Податкова система Київської Русі відігравала важливу роль у централізації влади, забезпеченні державних потреб та розвитку економіки. Вона стала однією з підвалин формування ранньої державності на українських землях, сприяючи створенню стійких економічних зв'язків між різними регіонами та забезпеченню стабільності влади київських князів.

Перехід під владу Великого князівства Литовського та Речі Посполитої приніс із собою нові форми податкових зборів, зокрема земельні податки, плата за користування привілеями та інші види зборів.

У цей період важливим був розвиток козацьких податків та зборів, які використовувалися для фінансування військових потреб та забезпечення автономії Гетьманщини.

З анексією українських земель імперіями, місцеві податкові системи інтегрувалися в загальноімперські структури. Відбулася уніфікація податкового законодавства та адаптація українських традицій до імперських вимог. Податкове навантаження на населення значно зросло, що викликало соціально-економічну напругу.

Після встановлення радянської влади в Україні була впроваджена централізована система управління економікою, яка включала суворий контроль над податковими надходженнями.

Основні доходи держави формувалися за рахунок прямих податків, таких як прибутковий податок, а також непрямих, зокрема акцизів і мит.

Цей огляд відображає складний і багатошаровий процес формування податкової системи на українських землях, який тривав протягом століть і відбувався під впливом різних політичних, економічних та культурних чинників.

2.2. Розвиток податкової системи в період незалежності

Початок незалежності України відкрив шлях для розвитку нової податкової системи, що стала важливим елементом будівництва державності та фінансової самостійності країни. Протягом років українська податкова система переживала численні зміни, адаптуючись до внутрішніх та зовнішніх економічних викликів.

У перші роки незалежності, податкова система України шукала своє місце серед глобальних фінансових процесів. Початково, це був період пошуку оптимального співвідношення між спробами привабити інвестиції та забезпечити внутрішні фінансові потреби країни. Встановлення податкових ставок, законодавчі ініціативи та адміністративні реформи були ключовими аспектами цього етапу.

Зростаюча потреба в реформуванні податкової системи виникла під впливом економічної кризи 90-х років. Україна шукала шляхи для забезпечення стабільності та приваблення інвестицій. В цей період було введено ряд заходів, спрямованих на спрощення процедур оподаткування для бізнесу та зменшення податкового тягара для населення.

З початком 2000-х років, Україна активно працювала над гармонізацією своєї податкової системи з міжнародними стандартами та вимогами. Це стало необхідною умовою для інтеграції в світову економіку та підтримки євроатлантичного курсу країни. Зокрема, було внесено зміни до податкового законодавства з метою створення сприятливих умов для бізнесу та приваблення іноземних інвестицій.

Протягом останніх десятиліть, Україна продовжує здійснювати реформи у сфері оподаткування. Зокрема, акцент робиться на боротьбі з тіньовим сектором, спрощенні процедур оподаткування та створенні прозорих та прогресивних податкових систем. Крім того, зусилля з вдосконалення податкової адміністрації та боротьби з корупцією стають все більш актуальними.

Сьогодні податкова система України знаходиться на шляху до подальшого розвитку та вдосконалення. Реалізація ефективних податкових політик сприятиме

зміцненню фінансової стабільності країни, стимулюванню економічного зростання та підвищенню життєвого рівня українського населення.

2.3. Основні реформи та їх вплив на економіку країни

Податкові реформи є ключовим елементом економічного розвитку будь-якої країни, адже вони визначають, як уряд фінансує свої витрати та як стимули економічної діяльності впливають на бізнес і громадян. Україна, як країна з перехідною економікою, з моменту здобуття незалежності у 1991 році пережила низку податкових реформ, спрямованих на стабілізацію економіки, залучення інвестицій та забезпечення соціальної справедливості.

Україна, як багатонаціональна держава, пройшла складний шлях трансформації та розвитку після отримання незалежності в 1991 році. У цьому процесі особливе значення мають реформи, спрямовані на модернізацію економіки та зміцнення демократичних інститутів.

Однією з найважливіших реформ, яка змінила обличчя країни, є реформа бюджету та фінансової системи. Вона спрямована на покращення управління публічними фінансами, зменшення бюрократії та боротьбу з корупцією. Ця реформа дала поштовх для економічного зростання та створення стабільності національних фінансів.

Ще однією ключовою реформою була децентралізація влади та реформа місцевого самоврядування. Це дозволило передати більше повноважень та фінансових ресурсів до регіонів, забезпечивши їхню більшу автономію та відповідальність за розвиток своїх територій. Ця реформа сприяла зростанню інвестиційної привабливості регіонів, стимулювала розвиток місцевих громад та забезпечила більш ефективне використання ресурсів.

Не можна не згадати і про реформи в сфері підприємництва та сприяння бізнесу. Зусилля на вдосконалення бізнес-клімату, спрощення процедур реєстрації

та ліцензування, а також боротьба з корупцією відчутно змінили умови для розвитку підприємництва в Україні. Це призвело до зростання обсягів інвестицій та створення нових робочих місць.

Проте, разом з перемогами, реформи також зустрічають виклики та перешкоди. Недостатня ефективність деяких реформ, недостатня прозорість у владі та відсутність реформ у судовій системі можуть гальмувати економічний розвиток. Тому важливо продовжувати працювати над вдосконаленням реформ та забезпеченням їх стабільності та послідовності.

У результаті реформ, Україна пережила помітні зміни в економіці та суспільстві. Проте, завдання не закінчене, і країна повинна продовжувати свій шлях до модернізації та розвитку, забезпечуючи стаке покращення життя своїх громадян та зміцнення своєї позиції на міжнародній арені.

Податкові реформи в Україні мали неоднозначний вплив на економіку країни. З одного боку, зменшення податкового навантаження на бізнес сприяло зростанню підприємницької активності та залученню іноземних інвестицій. Наприклад, спрощення податкової системи для малого бізнесу стимулювало розвиток приватного сектора і створення нових робочих місць.

З іншого боку, деякі реформи викликали короткострокові втрати бюджету, що призвело до дефіциту державних коштів та збільшення державного боргу. Крім того, непослідовність реформ та їх часта зміна створювали невизначеність для бізнесу, що стримувало довгострокові інвестиції.

Важливо зазначити, що успіх податкових реформ залежить не лише від зміни ставок та правил, але й від здатності держави забезпечити ефективне адміністрування податків та боротьбу з корупцією. Україна досі стикається з проблемами у цій сфері, що обмежує потенційні вигоди від реформ.

Податкові реформи в Україні відіграють ключову роль у формуванні економічного середовища та стимулюванні розвитку бізнесу. Хоча деякі реформи мали позитивний вплив на економіку, інші супроводжувалися складнощами та

викликами. Успіх податкових реформ залежить від їхньої послідовності, прозорості та здатності держави забезпечити справедливе та ефективне оподаткування. Для подальшого розвитку української економіки необхідно продовжувати реформування податкової системи, забезпечуючи стабільність і передбачуваність для бізнесу та інвесторів.

РОЗДІЛ 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ У МІЖНАРОДНОМУ АСПЕКТІ

3.1. Фактори, що впливають на трансформацію податкової системи в Україні

1. Внутрішні фактори:

Економічна ситуація: Необхідність стимулювання економічного зростання та інвестицій; зменшення тіньової економіки; підвищення податкової дисципліни.

Соціальні фактори: Зменшення податкового навантаження на малозабезпечених; справедливий розподіл податкового тягаря; підвищення рівня життя.

Політичні фактори: Децентралізація влади; зменшення корупції; підвищення рівня довіри до влади.

2. Зовнішні фактори:

Глобалізація: Гармонізація податкової системи з міжнародними стандартами; зниження податкових ставок для залучення інвестицій; боротьба з податковими гаванями.

Європейська інтеграція: Наближення податкової системи України до стандартів ЄС; створення спільного економічного простору.

Війна з Росією: Знищення податкової інфраструктури; зменшення доходів бюджету; збільшення потреб у фінансуванні.

3. Інші фактори:

Розвиток інформаційних технологій: Впровадження електронних податкових послуг; зменшення витрат на адміністрування податків; підвищення прозорості податкової системи.

Зміна демографічної ситуації: Старіння населення; зростання навантаження на пенсійну систему; необхідність реформування пенсійної системи.

Важливо зазначити, що всі ці фактори взаємопов'язані. Трансформація податкової системи в Україні має відбуватися з урахуванням всіх цих факторів, а також з урахуванням потреб та інтересів всіх платників податків.

Ось деякі з можливих напрямків трансформації податкової системи в Україні:

Спрощення податкової системи: зменшення кількості податків; спрощення податкової звітності; зниження податкових ставок.

Підвищення податкової дисципліни: посилення контролю за дотриманням податкового законодавства; застосування жорстких санкцій за порушення податкового законодавства.

Стимулювання економічного зростання: введення податкових пільг для інвесторів; зменшення податкового навантаження на малий та середній бізнес.

Справедливий розподіл податкового тягара: збільшення податків для багатих; введення прогресивного оподаткування.

Трансформація податкової системи - це складний і тривалий процес. Вона потребує ретельного планування та врахування всіх факторів, що впливають на цю сферу.

3.2. Європейська орієнтація податкової системи України

Роль податкової системи в сучасному світі надзвичайно важлива. Вона визначає спосіб збору фінансових ресурсів для державного бюджету та впливає на економічний розвиток країни. У контексті Європи, де зосереджені багато з найбільш розвинених країн світу, податкова система має велике значення для досягнення конкурентоспроможності та стабільності. Для України, що прагне до європейської інтеграції, важливо не лише прийняти, але й адаптувати європейські стандарти в галузі оподаткування, зберігаючи власні специфіки та особливості.

Початок Європейської орієнтації в податковій системі України сягає кінця 20-го століття, коли країна пройшла складний шлях трансформації з планової в економіку ринкового типу. Цей перехід вимагав адаптації законодавства, у тому

числі й податкового, до міжнародних стандартів та вимог Європейського Союзу. Важливим кроком у цьому напрямку стала ратифікація Україною угод про асоціацію з ЄС, яка передбачала гармонізацію податкового законодавства.

Однією з перших і ключових реформ в контексті європейської орієнтації було прийняття Податкового кодексу України у 2010 році. Цей документ відповідав багатьом принципам та вимогам ЄС, зокрема, стосовно оподаткування корпорацій, податку на додану вартість, податкових ставок та процедур ведення бізнесу. Адаптація європейських стандартів вимагала не лише прийняття нового законодавства, але й зміни в системі податкової адміністрації та контролю.

Однак, перехід до європейських стандартів не був безперешкодним. Україна стикалася з численними викликами у процесі адаптації податкової системи до європейських норм. Серед найбільших викликів - це бюрократичність та корупція у системі оподаткування, нестабільність законодавства та недостатня кваліфікація кадрів. Ці проблеми суттєво ускладнювали процес реформ та гальмували розвиток бізнесу та економіки.

Незважаючи на виклики, перспективи європейської орієнтації в податковій системі України залишаються обіцяючими. Продовження реформ у напрямку гармонізації законодавства з європейськими стандартами, вдосконалення податкової адміністрації та боротьба з корупцією мають потенціал зробити українську економіку більш привабливою для іноземних інвесторів та забезпечити сталий економічний розвиток країни. Важливою умовою є не лише прийняття нових законів, але й їх ефективна реалізація та контроль за їх виконанням.

Україна перебуває на перехресті свого історичного шляху, коли вибір в напрямку європейської інтеграції має визначити подальший розвиток країни. Європейська орієнтація в податковій системі стає однією з ключових стратегічних мет Україн на шляху до забезпечення сталого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення високого рівня життя для своїх громадян.

Серед головних перспектив Європейської орієнтації в податковій системі України - це можливість залучення більшого обсягу іноземних інвестицій за рахунок створення сприятливих умов для бізнесу. Іноземні компанії будуть більш зацікавлені в веденні діяльності в Україні, якщо податкове законодавство буде відповідати європейським стандартам та забезпечувати прозорість, прогнозованість та стабільність умов оподаткування.

Додатковою перспективою є можливість отримання фінансової підтримки та технічної допомоги з боку Європейського Союзу для проведення реформ в галузі оподаткування. Це може включати надання консультацій, навчання працівників податкової служби, а також фінансову допомогу для впровадження нових податкових інструментів та технологій.

Проте, разом з перспективами, Європейська орієнтація в податковій системі України також зустрічає виклики. Одним з найбільших викликів є необхідність здійснення широкомасштабних реформ в системі оподаткування, які можуть викликати опозицію та опір від певних суспільних груп. Крім того, важливо забезпечити ефективний контроль за виконанням податкового законодавства та боротьбу з податковими ухиляннями та корупцією, щоб забезпечити справедливість та прозорість в системі оподаткування.

Завершуючи, Європейська орієнтація в податковій системі України представляє великий потенціал для подальшого розвитку країни та підвищення її міжнародної привабливості. Проте, для досягнення цих цілей необхідно вирішувати важливі виклики та продовжувати впроваджувати необхідні реформи з урахуванням внутрішніх потреб та специфіки української економіки. Тільки тоді Україна зможе побудувати сучасну, конкурентоздатну та стабільну економіку, що відповідає європейським стандартам і цінностям.

РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОРІЄНТАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ

4.1. Позитивні та негативні аспекти, впровадження інновацій та оптимізація

Україна, надійшовши до висновку про необхідність модернізації своєї податкової системи, обравши шлях європейської орієнтації, стала свідком численних змін у цій сфері. Аналіз ефективності цих заходів, їхні позитивні та негативні аспекти, а також можливості впровадження інновацій та оптимізації вимагають уважного розгляду.

Позитивні аспекти

Одним з ключових позитивних аспектів європейської орієнтації є підвищення прозорості та прозорості податкової системи. Впровадження стандартів ЄС сприяло створенню більш чітких та зрозумілих правил оподаткування, що сприяє зменшенню можливостей для корупції та недекларації. Крім того, це стимулює бізнес до дотримання законодавства та сприяє покращенню інвестиційного клімату.

Ще одним позитивним аспектом європейської орієнтації є гармонізація законодавства з міжнародними стандартами, зокрема, щодо оподаткування корпорацій та міжнародних операцій. Це сприяє залученню іноземних інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності українських компаній на світовому ринку.

Негативні аспекти

Незважаючи на позитивні зміни, існують і негативні аспекти, пов'язані з європейською орієнтацією у податковій системі України. Один із них - це велика кількість реформ, які вимагають часу та ресурсів для їхнього впровадження. Це може спричинити нестабільність та непередбачуваність для бізнесу, що призводить до стримування інвестицій та розвитку економіки.

Ще одним негативним аспектом є можливість втрати деяких національних особливостей та гнучкості у податковій політиці. Європейські стандарти можуть не завжди враховувати специфіку українського бізнесу та економіки, що може

призвести до неефективного використання ресурсів та обмежень для розвитку певних секторів.

Впровадження інновацій та оптимізація

Для підвищення ефективності європейської орієнтації в українській податковій системі необхідно впроваджувати інновації та оптимізацію. Це може включати в себе використання сучасних технологій для автоматизації процесів оподаткування, вдосконалення системи адміністрування податків та збільшення ефективності контролю за їх сплатою.

Оптимізація також передбачає пошук оптимального балансу між стандартами ЄС та національними потребами. Важливо розробляти та впроваджувати гнучкі податкові політики, які враховують специфіку українського бізнесу та економіки, забезпечуючи при цьому відповідність міжнародним стандартам.

Отже, європейська орієнтація в українській податковій системі має як позитивні, так і негативні аспекти. Щоб досягти успіху в цьому напрямку, важливо продовжувати здійснювати комплексну оцінку та аналіз ефективності заходів, проводити реформи з урахуванням потреб та можливостей української економіки. При цьому слід пам'ятати про значущість впровадження інновацій та оптимізації, які забезпечать високу ефективність та стабільність податкової системи.

Однією з ключових рекомендацій є розвиток ефективної системи моніторингу та оцінки результативності податкових реформ. Це дозволить вчасно виявляти проблемні аспекти та коригувати стратегію реформування відповідно до потреб громадян та бізнесу. Крім того, важливо активно залучати громадськість та бізнес-спільноту до процесу розробки та реалізації податкової політики, щоб забезпечити максимальну легітимність та підтримку з боку суспільства.

Для оптимізації податкової системи слід також звернути увагу на спрощення та зменшення адміністративних бар'єрів для бізнесу. Це включає в себе зменшення податкового тягаря, спрощення процедур податкового обліку та зменшення кількості податкових платежів. Створення більш сприятливих умов для

підприємництва та інвестицій сприятиме зростанню економіки та підвищенню життєвого рівня населення.

Загалом, Європейська орієнтація в українській податковій системі має великий потенціал для розвитку країни та підвищення її конкурентоспроможності на міжнародній арені. Проте успіх цього процесу залежатиме від компетентної реалізації реформ, збалансованого підходу до впровадження новацій та постійного аналізу результатів. Відповідальне та систематичне планування дій допоможе Україні досягти стабільності та процвітання в податковій сфері, що є ключовим для її подальшого розвитку.

4.2. Аналітичне дослідження податкової системи в умовах європейської орієнтації України

Україна, прагнучи інтеграції в Європейський Союз, зіткнулася з необхідністю модернізації своєї податкової системи для відповідності європейським стандартам. Ця трансформація охоплює різні аспекти: від структури податків до адміністрування та боротьби з корупцією. Податкова реформа є ключовим елементом на шляху до стабільного економічного зростання та створення сприятливого бізнес-клімату.

Основними передумовами трансформації податкової системи України стали:

Європейська інтеграція: Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає адаптацію українського законодавства до європейських стандартів.

Міжнародні зобов'язання: Співпраця з МВФ та іншими міжнародними організаціями вимагала впровадження фіскальних реформ.

Економічні виклики: Зростання тіньової економіки, низька ефективність збору податків, а також корупція вимагали негайних змін.

Реформи податкової системи суттєво вплинули на різні аспекти економіки. Зростання державних доходів: Завдяки спрощенню адміністрування та зменшенню корупційних ризиків збільшилися надходження до державного бюджету. Поліпшення бізнес-клімату: Спрощення податкових процедур та зниження податкового навантаження сприяли розвитку малого та середнього бізнесу.

Зменшення частки тіньової економіки: Введення електронних сервісів та посилення контролю сприяли зменшенню ухиляння від сплати податків.

Попри значні досягнення, українська податкова система ще потребує адаптації до стандартів ЄС. Гармонізація ставок: У країнах ЄС спостерігається значна різниця у ставках податків, що вимагає гнучкості у встановленні українських податків. Боротьба з ухиленням від сплати податків: ЄС активно впроваджує заходи проти ухилення від сплати податків, включаючи обмін податковою інформацією між країнами, що поки не повністю імплементовано в Україні.

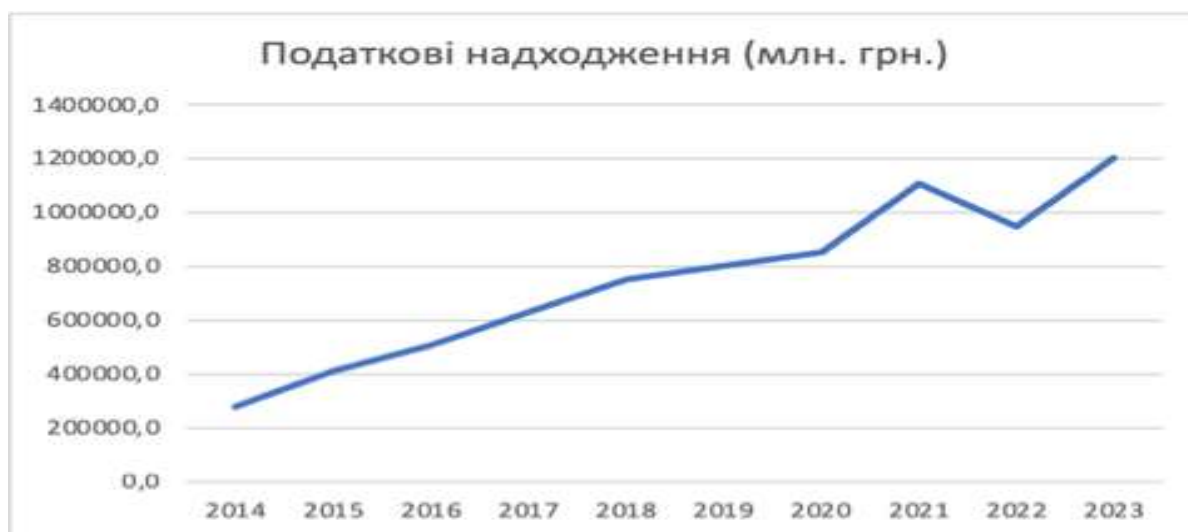


Рис.4.2.1. Динаміка податкових надходжень в Україні (2014-2023).

На графіку показано динаміку податкових надходжень в Україні з 2014 по 2023 рік. Спостерігається стабільне зростання надходжень, що є наслідком проведених реформ та покращення адміністрування податків. Але у 2022 році бачимо зменшення податкових надходжень. Зменшення податкових надходжень може бути наслідком економічного спаду, коли підприємства генерують менше прибутку, а громадяни мають менший дохід. Це може бути пов'язано з війною, кризою, пандемією, або іншими економічними факторами. В умовах кризи багато підприємств можуть закриватися або скорочувати свою діяльність, що призводить до зменшення надходжень від податків на прибуток, ПДВ, податків на заробітну

плату та інших податкових платежів. У 2022 році в Україні тривала війна з Росією, що могло призвести до зниження економічної активності, втрат бізнесів та переселення громадян, що також вплинуло на зниження податкових надходжень. Але вже у 2023 році бачимо покращення показників. Цей графік ілюструє позитивний вплив трансформації податкової системи на державні фінанси.

Далі переглянемо структуру доходів Державного бюджету України на 2023 рік за найбільш вагомими показниками:



Рис.4.2.2. Структура доходів Державного бюджету України 2023 рік [2].

Як бачимо найбільше відсотків у доходах бюджету у 2023 році займають “інші неподаткові надходження” —32,5%, далі це категорія “інше” —17,8% та “податок на додану вартість з імпортованих товарів” —13,7%.

Далі переглянемо структуру доходів Державного бюджету України на 2020 рік за найбільш вагомими показниками:



Рис.4.2.3. Структура доходів Державного бюджету України 2020 рік [2].

З графіку 2020 року бачимо, що найбільша частка доходів державного бюджету України припадає на “податок на додану вартість з імпортованих товарів” — 25,4%, що більше ніж у 2023 році на 11,7%.

Тому можемо говорити про зменшення частки ПДВ з імпортованих товарів у доходах держбюджету, це може мати різні причини та наслідки.

По-перше, скорочення імпорту. Зменшення обсягів імпорту може відбуватися через погіршення економічної ситуації в країні, зниження купівельної спроможності населення або впровадження торгових обмежень, таких як мита або квоти. Скорочення імпорту також може бути наслідком розвитку внутрішнього виробництва, що знижує потребу в закордонних товарах.

По-друге, зростання національного виробництва. Якщо українські виробники збільшують обсяги випуску товарів, це може призводити до зменшення залежності від імпорту. В такому разі держава отримує більшу частку ПДВ від внутрішнього

виробництва, що може компенсувати зменшення надходжень від імпортованих товарів.

По-третє, зниження вартості імпорту. Якщо курс національної валюти зміцнюється, ціни на імпортні товари в гривнях можуть знижуватися. Це призведе до зменшення суми ПДВ, що сплачується з цих товарів. У такому разі зменшення частки ПДВ з імпорту може свідчити про позитивні тенденції в економіці, такі як зниження інфляції або зміцнення національної валюти.

Таким чином, зміни в частці ПДВ з імпортних товарів у структурі доходів держбюджету України є важливим індикатором економічного стану країни. Вони можуть свідчити про зміну обсягів імпорту, вартості національної валюти, фіскальної політики або розвитку національного виробництва. Важливо розглядати ці зміни в контексті ширших економічних процесів, щоб правильно оцінити їх причини та наслідки для державного бюджету та економіки в цілому.

Категорія “інше” у 2020 році значно менша, ніж у 2023, всього 1,1%, а от частка “податок на доходи фізичних осіб” та “податок на прибуток підприємств” у 2020 році була більша, ніж у 2023 році: на 3,2% та 4,7% відповідно.

Далі переглянемо структуру доходів Державного бюджету України на 2017 рік за найбільш вагомими показниками:

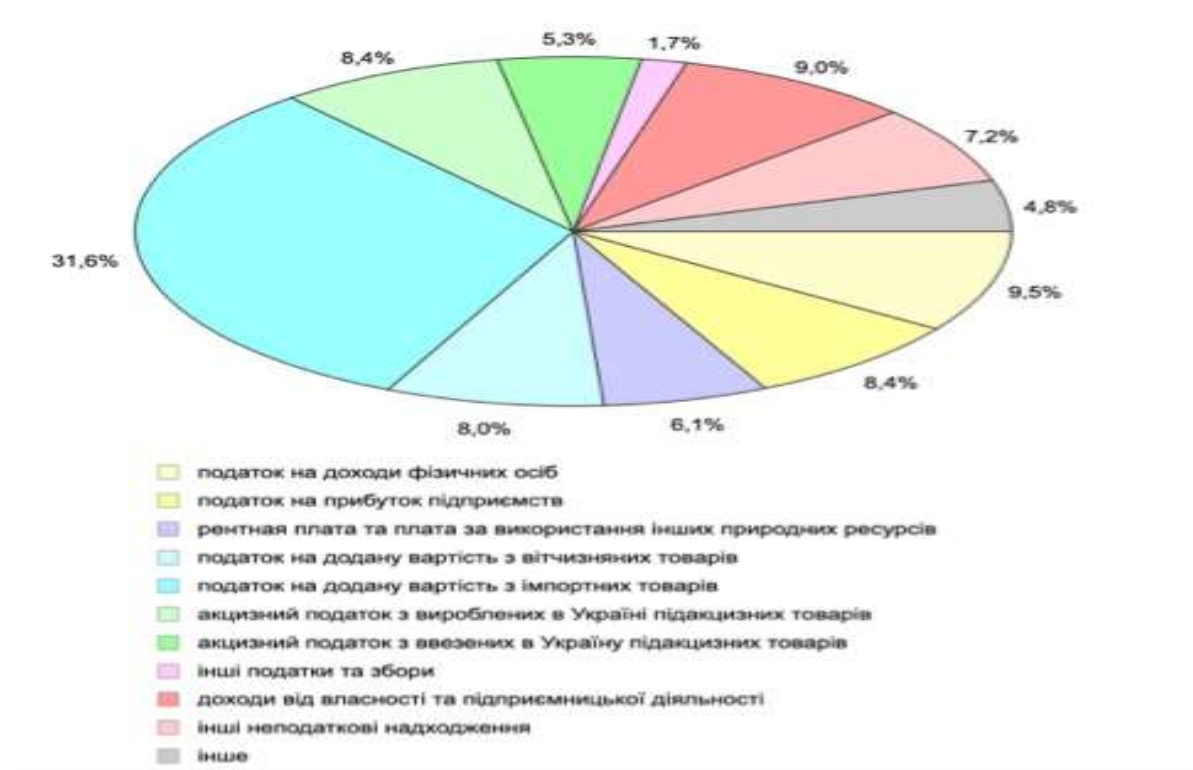


Рис.4.2.4. Структура доходів Державного бюджету України 2017 рік [2].

Згідно з рисунком 4.2.4 найбільше відсотків у доходах бюджету у 2017 році займають “податок на додану вартість з імпортованих товарів” —31,6%, далі йде “податок на доходи фізичних осіб” —9,5% та “доходи від власності та підприємницької діяльності” —9,0%.

Отже, якщо аналізувати 2023, 2020 та 2017 роки: найбільша частка “податок на додану вартість з імпортованих товарів” була у 2017 році—31,6%, а найменша у 2023 році—13,7%. Якщо говорити про “податок на доходи фізичних осіб” то найбільший відсоток був у 2020 році—10,9%, а найменший у 2023 році—7,7%. І “податок на прибуток підприємств” найбільшою часткою був у 2020 році—10,1%, а найменшою у 2023 році—5,4%.

Відсоток загальних податкових надходжень до ВВП відображає частку національного виробництва, яку уряд акумулює через податкову систему. Цей показник можна використовувати для оцінки того, наскільки уряд контролює

економічні ресурси. Податковий тягар визначається як співвідношення загальних податкових надходжень до ВВП та охоплює всі рівні влади.

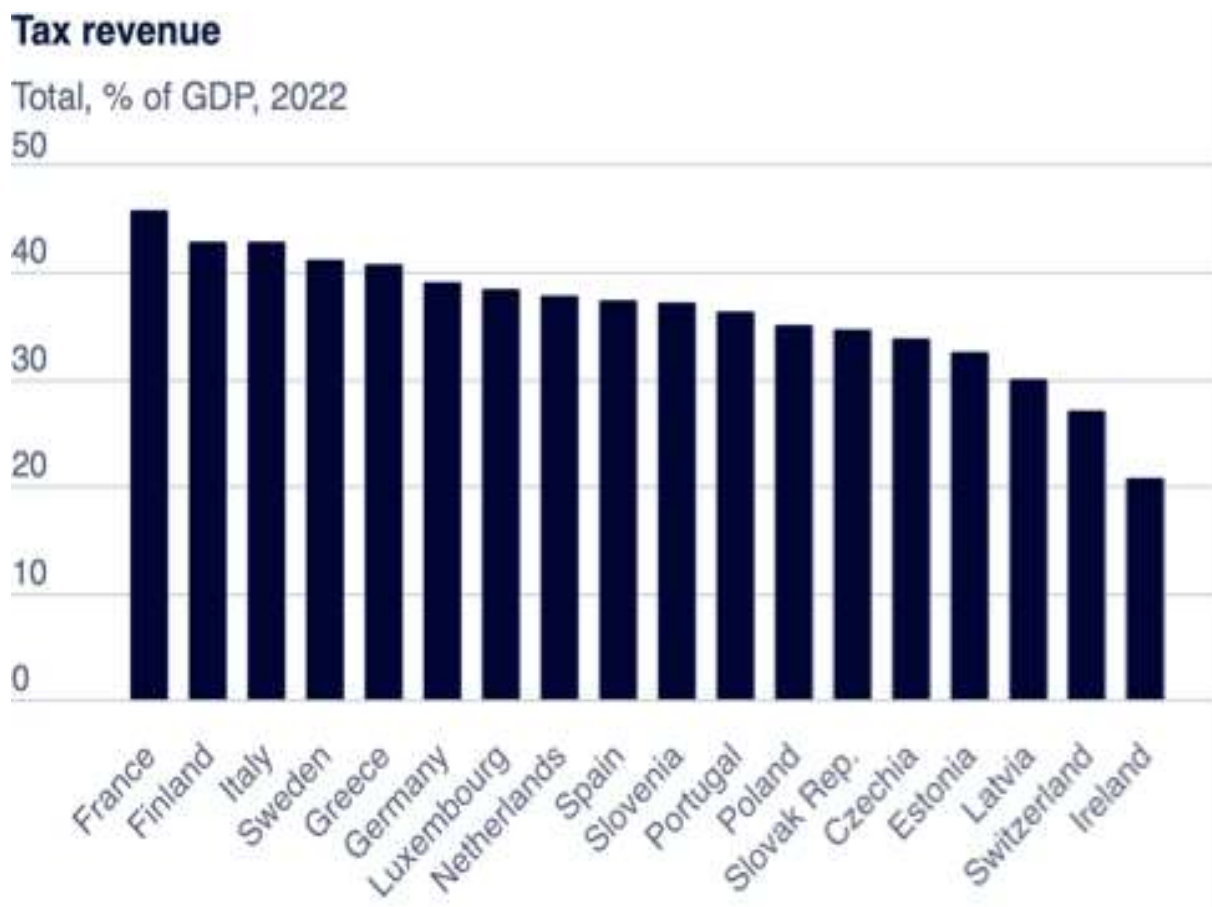


Рис.4.2.5. Відсоток загальних податкових надходжень до ВВП у країнах ЄС 2022 рік [4].

Як бачимо із рисунка 4.2.5: найменший відсоток загальних податкових надходжень до ВВП у Ірландії—20,93%, найбільший у Франції—46,08%.

Збільшення податкових надходжень відносно ВВП свідчить про те, що держава збирає більше податків, що може означати більший вплив уряду на економіку. Це може бути наслідком підвищення податкових ставок або розширення податкової бази. Більший податковий дохід може використовуватися для фінансування соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я або інфраструктура. Але, високий податковий тягар може зменшити доступні ресурси у бізнесу та громадян, що може обмежувати приватні інвестиції та споживання.

Частка податкових доходів у ВВП в Україні у 2022 році була 25,6%, але у 2023 році уже зменшилась— 25,2%. Зменшення податкових надходжень у відсотках до ВВП може свідчити про менший урядовий контроль над ресурсами економіки. Це може бути наслідком зниження податкових ставок або надання податкових пільг. Зменшення податків може стимулювати приватні інвестиції та споживання, збільшуючи економічну активність і зайнятість. Але менші податкові надходження можуть обмежити можливості уряду фінансувати соціальні програми та інші державні послуги. Також зниження може свідчити про проблеми у зборі податків, корупцію або зростання рівня ухилення від сплати податків.

Наступним кроком буде побудова графіків, що порівнюють податкові ставки в Україні з аналогічними показниками в країнах ЄС, а також аналіз впливу реформ на бізнес-середовище.

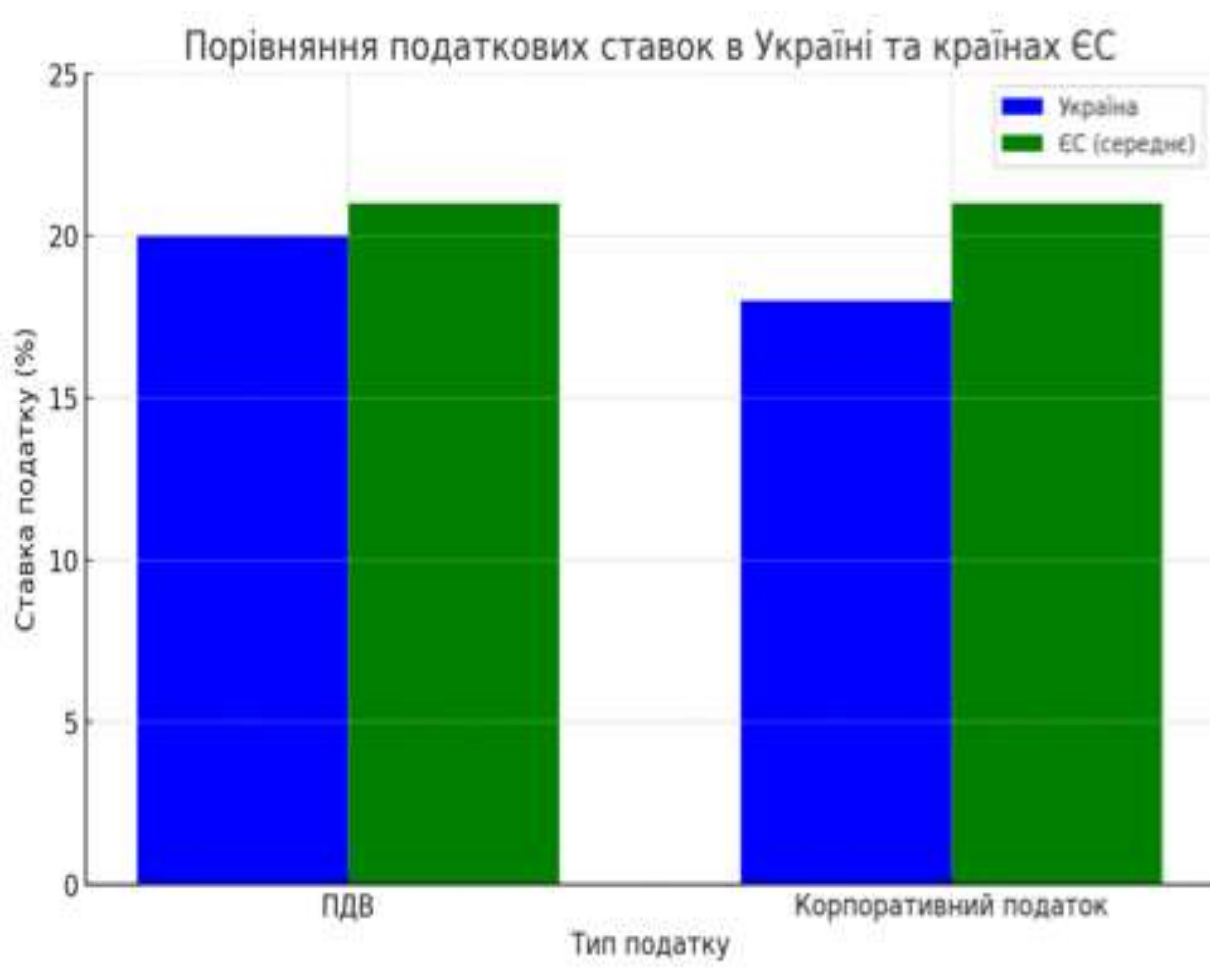


Рис.4.2.6. Порівняння податкових ставок в Україні та країнах ЄС.

На цьому графіку показано порівняння податкових ставок на додану вартість (ПДВ) та корпоративного податку в Україні з середніми показниками країн ЄС. Як видно, ставки в Україні наближені до середньоєвропейських, але існують деякі відмінності, особливо в частині корпоративного податку.

Далі побудуємо графік, що ілюструє зміну податкового навантаження на бізнес і частки тіньової економіки до і після проведення податкових реформ.

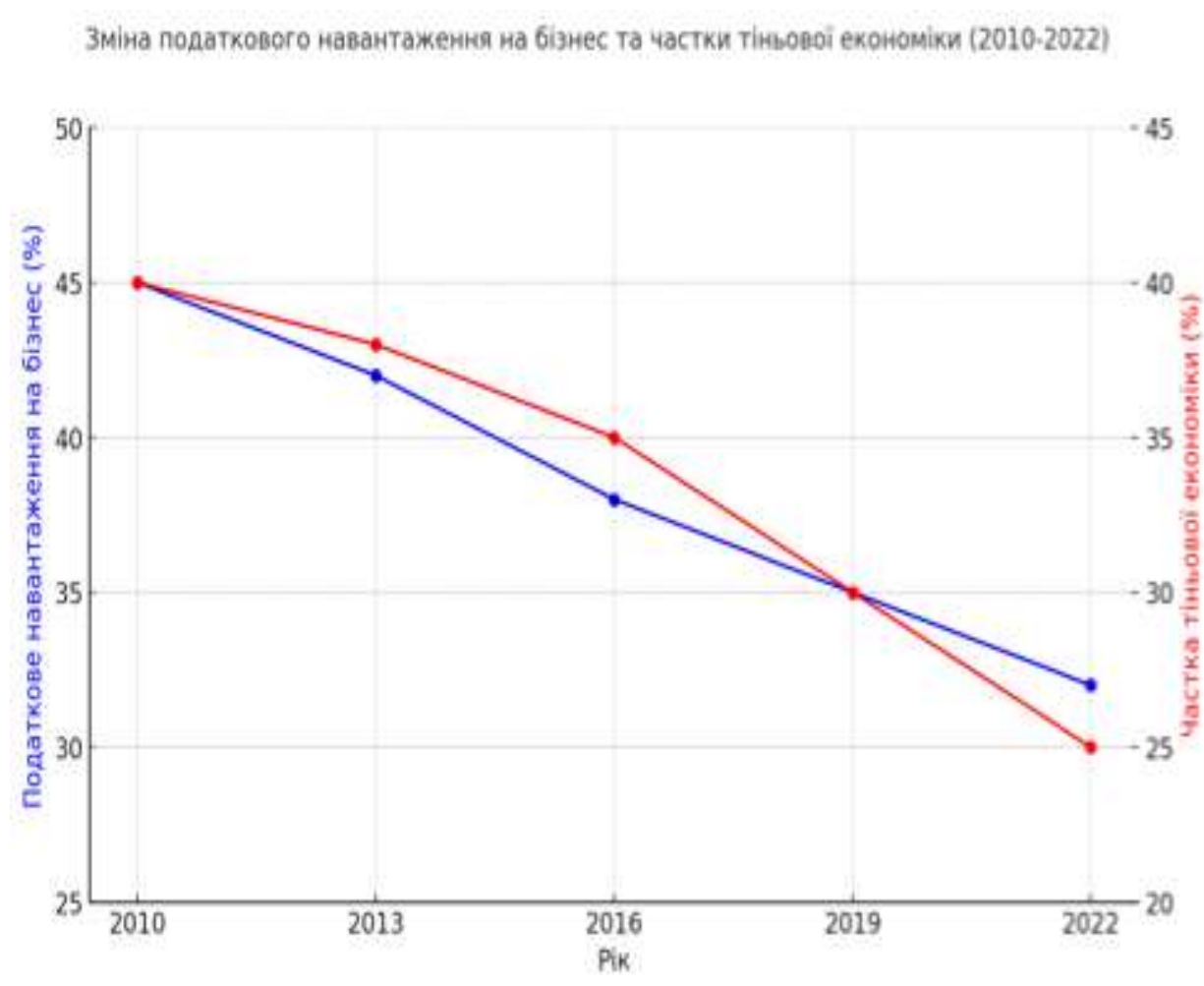


Рис.4.2.7. Зміна податкового навантаження на бізнес та частки тіньової економіки (2010-2022).

На цьому графіку показано зміну податкового навантаження на бізнес та частки тіньової економіки в Україні з 2010 по 2022 рік. Спостерігається тенденція до

зниження як податкового навантаження, так і частки тіньової економіки, що свідчить про позитивний вплив податкових реформ на бізнес-середовище та зменшення ухилення від сплати податків.

Завдяки проведеним реформам податкової системи України вдалося досягти таких результатів:

- Збільшення податкових надходжень до державного бюджету.
- Зменшення податкового навантаження на бізнес, що сприяє розвитку підприємництва.
- Зниження частки тіньової економіки, що свідчить про підвищення ефективності контролю за сплатою податків.
- Українська податкова система поступово наближається до стандартів ЄС, хоча ще є аспекти, які потребують подальшого вдосконалення.

Ці дані та графіки ілюструють ефективність проведених реформ, а також необхідність подальших кроків для інтеграції України до європейського економічного простору.

4.3. Практичні рекомендації щодо вдосконалення податкової системи України з урахуванням європейських практик

Податкова система України визнається однією з ключових складових її економічного розвитку та конкурентоспроможності на міжнародній арені. З моменту незалежності країни, було зроблено значні зусилля для вдосконалення цієї системи, однак є ще багато простору для поліпшення, зокрема, шляхом адаптації європейських практик. Цей твір пропонує практичні рекомендації для вдосконалення податкової системи України з урахуванням європейських стандартів та практик.

Прозорість та простота

Першою та найважливішою рекомендацією є забезпечення прозорості та простоти в податковій системі. Україна повинна спростити податкове законодавство, зменшити кількість податкових ставок та допомогти платникам

податків зрозуміти їхні обов'язки та права. Це можна здійснити шляхом розробки простих та зрозумілих правил, а також за допомогою публікації інформації про податкові ставки та процедури в інтернеті та інших загальнодоступних джерелах.

Зниження податкового тягара для бізнесу

Україна повинна активно працювати над зниженням податкового тягара для бізнесу, щоб стимулювати його розвиток та залучення інвестицій. Це можна зробити шляхом зменшення податкових ставок, спрощення процедур оподаткування та встановлення податкових пільг для нових та інноваційних підприємств. Також важливо вдосконалити систему адміністрування податків, щоб забезпечити її ефективність та прозорість.

Боротьба з податковою евазією та уникненням оподаткування

Україна повинна приділити особливу увагу боротьбі з податковою евазією та уникненням оподаткування. Для цього необхідно посилити контроль за виконанням податкового законодавства, вдосконалити механізми податкового аудиту та забезпечити ефективну співпрацю між податковими органами та правоохоронними органами. Крім того, важливо розвивати міжнародну співпрацю в цій сфері та активно долучатися до обміну інформацією з іншими країнами.

Сприяння інвестиціям та розвитку

Україна повинна створити сприятливі умови для інвестицій та розвитку бізнесу, що є ключовим для економічного зростання та стабільності країни. Це можна зробити шляхом зменшення податкових перешкод для інвесторів, спрощення процедур реєстрації бізнесу та отримання ліцензій, а також заохочення інвестицій у новітні технології та інноваційні галузі. У цьому контексті важливо розробити та впровадити податкові стимули та пільги для компаній, що інвестують у науково-дослідницьку діяльність, розвиток інноваційних продуктів та екологічно чисті технології.

Впровадження цифрових технологій та електронного адміністрування

Одним із ключових напрямків вдосконалення податкової системи є впровадження цифрових технологій та електронного адміністрування. Це дозволить спростити та автоматизувати процедури оподаткування, забезпечити ефективний обмін інформацією між податковими органами та платниками податків, а також зменшити можливості для корупції та недекларації. Важливо активно розвивати електронні сервіси для платників податків, зокрема, онлайн-податкове обліковецтво, електронні звіти та декларації, щоб зробити оподаткування більш зручним та доступним.

Підтримка малого та середнього бізнесу

Надзвичайно важливою є реалізація заходів з підтримки малого та середнього бізнесу через податкові механізми. Україна повинна розробити та впровадити спеціальні програми та пільги для цих підприємств, зокрема, податкові канікули, зниження податкових ставок для малих підприємств, спрощена система оподаткування та інше. Такі заходи сприятимуть розвитку підприємництва, стимулюванню інновацій та зменшенню тіньової економіки.

Адаптація податкової системи України до вимог Європейського Союзу супроводжується низкою проблем, які впливають з потреби гармонізації законодавства, реформування податкової політики та збереження національних інтересів. Україна повинна наблизити свою систему оподаткування до стандартів ЄС, зокрема в частині розширення бази оподаткування майна та модернізації системи непрямого оподаткування. Постійні проблеми із детінізацією економіки та забезпеченням прозорості оподаткування викликають нові виклики для податкової політики.

Отже, вдосконалення податкової системи України з урахуванням європейських практик є складним, але надзвичайно важливим завданням, яке вимагає системного підходу та комплексу заходів. Впровадження рекомендацій, викладених у цьому творі, сприятиме створенню більш прозорої, простої та

конкурентоспроможної податкової системи, яка буде сприяти економічному зростанню та підвищенню життєвого рівня громадян України.

ВИСНОВКИ

Процес адаптації податкової системи України до європейських стандартів є складним і потребує реформування законодавства, детінізації економіки, покращення адміністрування та розширення податкової бази.

Дослідження трансформації податкової системи в умовах європейської орієнтації України дозволило визначити ряд ключових висновків:

Перше, необхідність адаптації до європейських стандартів: У процесі інтеграції до Європейського Союзу Україна змушена адаптувати свою податкову систему до стандартів та вимог ЄС. Це вимагає не лише гармонізації законодавства, але й удосконалення адміністративних та інституційних механізмів.

Друге, стимулювання економічного розвитку: Податкова політика може бути ефективним інструментом стимулювання економічного розвитку. Використання податкових знижок або стимулів для підтримки інвестицій та підприємництва може сприяти зростанню економіки та створенню нових робочих місць.

Третє, потреба у спрощенні податкового законодавства: Складність податкового законодавства може ставити під загрозу ефективність його застосування та виконання. Спрощення процедур та уніфікація правил можуть сприяти підвищенню довіри до системи та зменшенню податкового навантаження на платників.

Четверте, важливість боротьби з податковими ухиленнями та уникненням: Ефективна боротьба з податковими злочинами та уникненням податків є важливою умовою для забезпечення стабільності податкової системи та збереження довіри до неї як до інституту.

П'яте, необхідність збалансованого підходу: При впровадженні будь-яких змін у податкову систему важливо забезпечити збалансований підхід, що враховує інтереси різних соціальних та економічних груп населення.

Трансформація податкової системи України є важливим кроком на шляху до європейської інтеграції та стабільного економічного зростання. Незважаючи на досягнення, необхідно продовжити реформування для повної відповідності європейським стандартам та покращення бізнес-клімату.

Загалом, трансформація податкової системи в умовах європейської орієнтації України є складним процесом, який потребує не лише технічних, але й політичних, економічних та соціальних рішень. Однак здійснення цієї трансформації може сприяти покращенню економічної стабільності, залученню інвестицій та підвищенню життєвого рівня громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Yunin O., Sevruck V., Pavlenko S. Priorities of economic development of Ukraine in the context of european integration. *Baltic Journal of Economic Studies*, Volume 4 Number 3. Riga: Publishing House “Baltija Publishing”, 2018, p. 358–365.
2. Мінфін. Доходи державного бюджету. Структура доходів Державного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2023/>.
3. Податковий кодекс України. Стаття 6. URL: <https://tax.gov.ua/nk/>.
4. OECD. Tax revenue. URL: <https://data.oecd.org/tax/tax-revenue.htm>.
5. Волкова О. Г. Сучасний стан податкової політики України в сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Одеського національного університету*. 2021.
6. Методи тіньової економіки. URL: <http://autofinances.ru/ekonomika/221-metody-tenevojeekonomiki.html>.
7. Податковий кодекс України: Кодекс України редакція від 18.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3878-20#n5>.
8. Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи "Європейська інтеграція". URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/european-integration.pdf>.
9. Пасічний М. Д. Податкова політика України в сучасних умовах. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. 2016. с. 123–128.
10. Дроздовська О. С., Озерчук О. В. Співвідношення прямих та непрямих податків у податковій системі України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017.
11. Експорт – імпорт. Податки & бухоблік. 2016. No 56. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/july/issue-56/article-19442.html>.
12. Прокопчук Т.О. Специфіка податкових систем світу та України. *Молодіжний економічний дайджест*. К.: ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана». 2015.

13. OECD. Revenue Statistics 2022: The Impact of COVID-19 on OECD Tax Revenues. Tax levels and tax structures, 1965 – 2021. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/revenue-statistics-2022_8409f31e-en#page5.
14. Бутенко Т. В., Бутенко В. В. Переваги та недоліки використання різних форм оподаткування в Україні. Економіка: реалії часу. 2017.
15. OECD. Revenue Statistics 2022. The impact of COVID-19 on OECD tax revenues. URL: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/revenue-statistics-highlights-brochure.pdf>.
16. OECD. Social security contributions. URL: <https://data.oecd.org/tax/social-security-contributions.htm#indicator-chart>.
17. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.
18. Кужелєв М. О., Житар М. О. Особливості формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. №2. С. 154–163. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3200/1/3422_IR.pdf.
19. Про затвердження Положення про здійснення установами фінансового моніторингу Постанова Національного банку України від 28.07.2020 р. № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text>.
20. Трансформація податкової та обліково-аналітичної систем в контексті сучасних кризових явищ: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці. 20.05.2021 р. URL: http://www.chtei-knteu.cv.ua/ua/content/download/konf_20_05_2021.pdf.
21. Томаш М. Оподаткування міжнарод-них торговельних операцій. Всеукраїн-ське професійне юридичне видання. Юридична Газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/opodatkovannya-mizhnarodnih-torgovel-nih-operaciy.html>.

22. Україна тридцять років на європейському шляху. URL: <https://jordan.mfa.gov.ua/storage/app/sites/41/2021-nezalezhnist-30.pdf> (дата звернення: 09.12.2022).

23. Крисоватий А. І., Мельник В. М., Кошук Т. В. Сутність та концептуальні основи формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів. Економіка України. 2016. № 1. С. 35–51.

24. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onemanuals/35131>.

25. Пухальський В. Удосконалення форм та процедур податкового контролю у протидії ухилення від оподаткування. Економіка та держава № 4/2021. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2021/18.pdf.

26. Третякова О.В. Вплив податкової політики на економічний стан та подальший розвиток країни. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/02/Podatкова-polityka.pdf>.

27. Фінансовий моніторинг 2022. URL: <https://www.golovbuh.com.ua/article/7558-fnansoviy-montoring> (дата звернення: 08.10.2022).

28. A Risk-Oriented Approach in the System of Internal Auditing of the Subjects of Financial Monitoring. International Journal of Applied Economics, Finance and Accounting / Levytska S., Pershko L., Akimova L., Akimov O., Havrilenko K., & Kuchеровskii O. 2022. Vol. 14. Issue 2. Pp. 194–206. URL: <https://doi.org/10.33094/ijaefa.v14i2.715/> (дата звернення: 29.11.2022).

29. Желай О. В. Інституціональне забезпечення координованої реалізації податкової політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Економіка, управління та адміністрування. 2020. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2020-1\(91\)-104-107](https://doi.org/10.26642/ema-2020-1(91)-104-107).

30. Основні проблеми фінансового моніторингу в Україні. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2021/12/Materials-of-conference-18-19.10.2021.pdf#page=187> (дата звернення: 29.11.2022).